

# Min barndom på Mols

Erindringer fra Knebelbro 1934-1949

---

Ole Havmøller

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen  
Til "Folk og Liv 2010"

---



Ole Havmøller er arkitekt, opvokset på Mols, uddannet tømrer i Grenaa, hvortil familien flyttede i 1949. Derefter uddannede han sig til arkitekt på Håndværkerskolen i Haslev på Sjælland og på en tegnestue i Roskilde. Arbejdede derefter i flere år for et byggefirma i København, før han og fru Eva i 1979 på en gennemrejse til familien i Grenaa faldt for manufakturhandler Kiils (og før ham Bundgaards) hvide villa for enden af Molsvej – som ses i baggrunden på ovenstående portrætfoto. Her slog Ole Havmøller, der oprindeligt hed Ole Erik Sørensen, sig ned som selvstændig arkitekt. Han gik på pension for seks år siden.

Jeg fik kendskab til Ole Havmøllers fortid som molbo i forbindelse med det spændende fortælle-projekt "Levende kulturarv", som Museet for Syddjurs med antropologen Suzan Tugcu som projektleder har sat i gang med Knebelbro som første nedslagspunkt af i alt tre, hvor man får lokale mennesker fra forskellige generationer (f.eks. skolebørn som "historie- og bydetektiver") til at berette om deres oplevelser som beboere i tre udvalgte områder – altså med Knebelbro som det første. Projektet har frembragt en perlerække af fortællinger om Knebelbro, som enten er gjort eller vil blive gjort tilgængelig på forskellig vis, såvel skriftligt som mundtligt. Bidrag og kommentarer kan sendes til [st@museetforyyddjurs.dk](mailto:st@museetforyyddjurs.dk), og Suzan Tugcu kan kontaktes på tlf. 8634 5599 eller 21587230.

Jeg bør også henviser til de mange erindringer fra Mols, der er samlet i Molsbogen fra årene 2002-2008. Desværre blev bindet fra 2008 det sidste. I Molsbogen 2006 kan man f.eks. læse Inger Pedersens erindringer fra Knebelbro. Inger Pedersen er seks år yngre end Ole Havmøller, så hendes erindringer passer fint til at læses sammen med nedenstående artikel.

Hermed er det på tide at give ordet til Ole Havmøller for at høre om hans oplevelser i barndomsårene i Knebelbro:

Jeg er født i 1934 som søn af bankbestyrer Bernhard Sørensen i Landmandsbankens afdeling i Knebelbro. Banken var først en afdeling af Ebeltoft Bank, indtil den blev opkøbt af Landmandsbanken.

Der var pudsigt nok to banker i Knebelbro, men ingen i selve Knebel. Det viser vel, at Knebelbro var områdets handelsmæssige og finansielle centrum. Det skyldtes nok helt og alene dampskibsbroen, som dampskibene fra Århus lagde til ved indtil 1933 – dampskibsforbindelsen var altså ophørt før min barndom, men der var stadigvæk masser af handel og liv på dampskibsbroen.



Vores bydel, med banken i midten. Til højre for banken vores udhus, med garagen yderst til højre, derefter resten af vores have og en antydning af Gustavsens garage. Til venstre for banken ses først bageriet, så bagerens hus med butik. Yderst til venstre ses den ene ende af posthuset. På den modsatte side af vejen ses til venstre i billedet damefrisør Ingeborg Sørensens hus. Øverst i billedet til højre ses Gustavsens hønsehuse. Skrænten bag husene hørte til de enkelte huse, men blev oftest ikke dyrket.

Det andet store omdrejningspunkt i Knebelbro var det for sådan en by imponerende posthus, der lå lige over for dampskibsbroen og ganske givet skyldte dampskibene sin eksistens. Med skibene kom posten let fra eller til Århus til eller fra Mols.

Landmandsbanken lå et par huse fra posthuset, mod syd. Den anden bank, Privatbankens Knebelbro-afdeling med Langhoff som bankbestyrer, lå yderligere tre huse mod syd. Mellem posthuset og os lå bager Kristensens bageri og butik. Mellem os og Privatbanken mod syd lå hønseri- og rutebilejer Gustavsens hus, rutebilchauffør Karl Mikkelsens hus, samt kunstvæveren Almström.

### Banken

I vores hus var der bank i stueetagen, mens vi havde lejlighed på første sal. Huset var vist nok bygget i 1926. Til det hørte en stor have, og bag den kom den stejle skrænt, som også var delt op til de forskellige huse i rækken. Knebelbro bestod jo stort set kun af én enkelt husrække mellem skrænten og kysten.

I banken var der et ekspeditionslokale, et lokale til fortrolige samtaler med kunderne, samt et boksrøm. Der skulle to nøgler til at åbne boksene, og jeg husker endnu opstandelsen, da fars ene nøgle på et tidspunkt var blevet væk. Den blev dog lykkeligvis fundet igen efter megen leden og



Banken før Landmandsbanken overtog.



søgen.

Foruden min far var der én ansat i banken, nemlig bankassistent Frits Nielsen, der senere kom til Den Danske Bank i Rønne. Det var et alsidigt job dengang, for til Frits's pligter hørte også at tømme spanden i dasset, som lå for enden af den snævre gang med bankboksene. En gang om ugen tog han spanden og vandrede over vejen og ud på broen og tømte spandens indhold i vandet. Byen var ikke kloakeret – Vigen var så at sige byens hovedkloak.

Vores lejlighed ovenpå var ganske herskabelig efter den tids forhold. Der var køkken og soveværelse, og så var der både en dagligstue og en spisestue – og endda et barneværelse. Herligt nok, men børn opholdt sig nu mest udendørs dengang.

I haven var der et stort cementhus til haveredskaber – eller høns, som vi havde en overgang. I cementhuset var der også et stort ”sulekar” til opbevaring af nedsaltet kød og æg og andre varer, der ikke kunne holde sig under normal opbevaring. Køleskab kendtes naturligvis ikke. I husets sydlige ende var garagen.

### Broen

Dampskibsbroen var som nævnt det absolutte centrum i byen. Det var også her, vi børn samledes det meste af tiden for at lege. Her var altid liv og glade dage, og der var altid noget spændende at tage sig til. Bønderne kom ind fra hele Mols for at udskibe landbrugsvarer og / eller for at modtage bestilte varer.

Brofoged Poul Hansen passede broen, holdt sporene til trolleyvognene i orden, og solgte petroleum til båd- og skibsmotorer.

.Formodentlig har han været ansat af Knebel-Rolsø sognekommune til at opkræve afgifter og holde bro og det tilhørende pakhuis i orden. Men i øvrigt havde vi skam også en tolder i byen, i skikkelse af den værdige købmand Kyllesbech, der kom ned på broen, når der ankom skibe med udenlandske varer som f.eks. kul og koks. Hans kone passede butikken.

Om sommeren hoppede vi tit i vandet fra brofogdens båd ”Ellen”. Den lå nord for broen, hvor der også var tre-fire træhuse på pæle ud i vandet. Til den anden side boede Robert i sin oplagte båd ”Oline” – han var en institution for sig, var der altid, og hørte til vi børns bybillede.

Vi løb jo frit omkring og legede, hvor der nu foregik noget spændende. Jeg har også været med til at tage en af robådene ved stranden og ro ud til Øhoved, ved Knebel Vig's begyndelse, men det var godt nok ikke tilladt. Men man kunne jo også foretage sig det ikke tilladte, når der ikke var nogen form for opsyn i det daglige.

En grim oplevelse som barn var da jeg fik skarlagensfeber, for det blev taget meget alvorligt dengang. Jeg kom til at ligge 6 uger på Ebeltoft Sygehus, og jeg måtte ikke være i kontakt med nogen, så når mine forældre var på besøg, stod de bag en glasdør og vinkede. De besøgende kom med bøger, købt hos købmand Kyllesbech, og de skulle skoldes eller desinficeres, da jeg kom ud fra sygehuset. Pudsigt nok lå jeg ved siden af en pige, der siden er blevet en del kendt, nemlig Kate Runge fra Århus. Jeg har været 9 – 10 år gammel.



Vores dagligstue – og mig, 1934.

## Vejen

Vejen var selvfølgelig livsnerven i byen, byens ”rygrad” så at sige. Men vi børn betragtede den nu først og fremmest som vores legeplads. Hvis der engang imellem kom en bil igennem, så var der altid nogen, der råbte advarende: ”der kommer bil!”, og så trak vi ind til siden, indtil bilen var kommet forbi. Om vinteren kælkede vi på kælkebakken oppe fra bakken over vejen og ud til stranden, og her stod der altid en placeret ved vejen, der kunne advare, hvis der kom en bil. Hvad der selvfølgelig var endnu mere sjældent om vinteren end om sommeren. I øvrigt husker jeg ikke én eneste trafikulykke i de 15 år, jeg boede i Knebelbro. Jeg har derimod ladet mig fortælle, at bankbestyrer Andersens – ham der overtog banken efter far i 1949 – søn som tre-årig havde den ære at blive kørt ned af selveste enkedronning Alexandrine på hendes gennemfart fra eller til Isgård, som de kongelige af og til besøgte. Han kom dog ikke alvorligt til skade. Bent Andersen har nu titlen ”kongelig nedkørt” på sit visitkort.

Hvis der midlertidigt lå et læs grus eller sand ved vejkanten, var det straks en kær legeplads til at lege med biler. Der blev tit læsset materialer af ved vejkanten, hvor de så lå, til de fandt deres rette brug. Folk var ikke så ømfindtlige med orden og udseende på gader og stræder dengang.

Der kørte to rutebiler gennem byen, nemlig hønseri- og rutebilejer Gustavsens Mols – Ebeltoft rute og Laurits Jørgensens Rønde – Mols rute. Jørgensens grå bus havde holdeplads og garage lige ved siden af vores nabo, Gustavsens. Der var også Laurits Jørgensens rute Rønde – Helgenæs, men den kørte gennem Knebel over Vistoft og kom ikke ud til os.

Vi havde selv en lille bil, en Austin. Men den var, som de fleste privatbiler, klodset op under krigen, der jo dækkede en stor del af min barndom, fra jeg var seks til jeg var elleve år gammel. Bilen stod i vores garage ud mod vejen. Foruden os var der vist kun en enkelt mere, der havde bil. Det var en blå Opel Kadet, men pudsigt nok husker jeg ikke, hvem ejeren var.

## Fiskerne

Vandets nærhed prægede byen – det gjaldt livet på broen, men det mærkedes også ved, at der var en del fiskere i byen – en 4 – 5 stykker, mener jeg. Dem fik jeg en del at gøre med, fordi fisker Johansens to sønner Ejvind og Torkild var mine bedste legekammerater.

Vi var tit med Johansen ude på vigen. Han havde et hyttefad til levende fisk i båden, og vi fik tit friske fisk med hjem. Vi var tit med ude og røgte garn, eller banke bundgarnspæle ned, og vi var også af og til med i Århus, hvor fiskerne leverede fisk til auktionen, og så havde de en turnusordning, så de skiftedes til at sejle over med fangsten. Vi var somme tider en 3 – 4 knægte med, og så var vi inde og spise frokost et sted i Mejlgade.

Jeg legede også med fisker Valentins søn Knud Erik, der var meget attraktiv at have som legekammerat, fordi de abonnerede på ”Prins Valiant”. Knud Erik havde et lille værelse under trappen, og der har vi tilbragt mange hyggelige stunder med at læse ”Prins Valiant”.

Fiskernes både lå på svaj ned for os, altså på den søndre side af broen. Herfra tøffede de ud tidligt om morgenen og kom hjem igen til aften. Jeg tror ikke nogen af dem fiskede uden for det lokale område og overnattede ude – det var alene fiskeri i vigen, og bådene var også



*Mine forældre og mig i genboen Ingeborg Sørensens have*

ganske små.

Jeg husker ikke drukneulykker med fiskerne, men jeg husker levende tragedien ved en drukneulykke, hvor 3 – 4 unge mænd var sejlet ud i en lystbåd og vist blev overrasket af dårligt vejr. De kængrede ud for Rolsøgård, og én af dem reddede sig ikke ind. Fiskerne kom ind med ham dagen efter.

### **Købmænd og handel**

Det er i dag ganske forbløffende at tænke på, at der var ikke mindre end tre købmænd i Knebelbro. Købmand Thru havde butik ved siden af posthuset, mod nord. Derefter skulle vi lige forbi cykelhandler Elkjær, før næste købmandsbutik dukkede op, nemlig købmand Kyllesbech. Her var det fru, der passede butikken, mens Kyllesbech havde et kontor ovenpå, hvor han mest opholdt sig. Men det var også en alsidig butik, for der handledes både med malervarer og bøger, som Kyllesbech havde i kommission fra Gyldendal. Og så var han, som tidligere nævnt, også tolder. Og så havde Kyllesbechs, ikke at forglemme, et bassin med guldfisk i baghaven – det var med garanti de eneste af den slags i byen.

Den tredje købmand var købmand Hvidkjær, der boede lige overfor Kyllesbech. Så de tre købmænd havde alle muligheder for at holde øje med hinandens kunder – hvilket de bestemt også gjorde.

Hos købmand Hvidkjær lå også byens telefoncentral, der blev bestyret af fru Hvidkjær.

Ud over købmændene var der et stort bageri i byen, nabo til os. Og så var der urmager og guldsmed Knud Olsen skråt overfor os – han og far kom en del sammen, fordi de havde gået i skole sammen i Ebeltoft. Vores nabo mod syd var hønseri- og rutebilejer Gustavsen. De havde høns både på den anden side vejen, ned mod stranden, og oppe på bakken over huset, hvor de vel har lejet et stykke jord af gårdejereren Bendtsen, der ejede jorden oven over skrænten. Det var nok mest konen, der passede hønsene, mens Gustavsen selv kørte sin ene rutebil på ruten til Ebeltoft. De havde to sønner, Emil og Tage, der begge blev postbude og blev boende i byen.

Længere mod syd, nabo til Privatbanken, var der noget så fint som en kunstvæver Almström. Almström var svensker og talte lidt mærkeligt, men vi forstod ham udmærket. Han havde været hyrdedreng på Sølballegård og var endt med at score datteren.

Så var der damefrisør Ingeborg Sørensen lige på sydsiden af broen, men huset er væk i dag og erstattet af et nyt. Ingeborg havde også udlejning af værelser og drev vel en slags ”afholdshotel”, hun boede selv i underetagen og lejede overetagen ud. Jeg boede selv i en af værelserne, når vi havde mange gæster til overnatning. Så fik man en servante ind med kande og fad til at vaske sig i.

Og så boede der på grund af det store posthus naturligvis en hel del postbude i byen, både pensionerede og i sving.

Dengang skete meget handel også gennem landturene, og gennem byen kørte en gang ugentlig både ostemanden og slagteren. Ostehandler Jørgensen kørte med hestevogn, han kom fra Århus, så hestene må have været staldet op hos en lokal. Han kørte også i de andre Molsbyer, og endte for øvrigt med at køre med bil, inden min Knebelbro-tid var forbi. Og så husker jeg, at han blev gift med en pige med det fornemme navn Gulnare.

Slagteren var mere lokal, for det var den berømmelige slagter Kruse fra Tved. Vi havde det nu med at købe en halv gris ad gangen og så salte den ned i sulekarret. Vi havde pølser hængende ved skorstenen – som man nu havde dengang. Mange ting blev købt stort ind. Vi fik også leveret en sæk mel ad gangen fra Vistoft Mølle.

Hver dag kørte mælkeemanden fra Thorup Mejeri gennem byen og ringede med klokken, så konerne kunne komme ud og få fyldt pletter og kander. Mælkeemanden solgte også smør.



*Gdr. Niels Bendtsen kørte ind imellem udflugtsture, f.eks. til Kalø Slotsruin. Brohuset til venstre, købmand Thrues butik til højre.*



*Foran Almströms vævestue. Det er fru Almström til højre.*

### **Besættelsen**

Vi mærkede stort set ikke til besættelsen i Knebelbro. Måske kom der nu og da en militær transport gennem byen, men det var også det hele.

Derimod kom vi til at mærke meget til krigens eftervirkninger efter befrielsen, for da blev tyskerne tvunget til at dumpe deres sprængstoffer i Koraldybet ude på bugten, og en del af transporten foregik via broen i Knebelbro. Der stod en soldat ude på broen og kontrollerede læsningen og skibenes færden, og flere soldater var indkvarteret rundt omkring i byen – en af dem boede hos os en måned eller to.

Sprængstofferne blev læsset på pramme fra broen, og så blev de sejlet ud til større skibe, der transporterede dem videre til bestemmelsesstedet.

Særligt husker jeg en kæmpeeksplosion ude i Koraldybet, hvor ruderne i byen sprængtes. Men i det daglige opfattede vi ikke det der foregik som farligt – snarere som spændende.

Jeg husker ikke noget til modstandsbevægelse, og så vidt jeg husker, var der kun én, der optrådte som modstandsmand efter befrielsen i Knebel, nemlig provst Eriksens søn.

Ham, der ejede den blå Opel Kadet, havde holdt bilen kørende under besættelsen, og havde endda benzin på befrielsesdagen, så han imponerede ved at køre en tur til Rønede og tilbage på selve befrielsesdagen. Det var jo næsten et symbol på den nyvundne frihed.

### **I skole i Rønede**

Vi gik først i forskolen hos fru Stubbe i Knebel i tre år, og derefter kom vi til den store skole i Knebel, hos lærer Sølvhøj. Men han kunne hverken engelsk eller matematik, så vi, der skulle have en mellemskoleeksamen, var nødt til at tage ekstratimer hos lærer Jensen i Vrinnerns.

Efter et par år i den store skole begyndte mellemskolen i Rønede, hvortil vi cyklede dagligt. Kun i virkelig dårligt vejr om vinteren tog vi rutebilen.

Med skolegangen i Rønede var min barndom ved at rinde ud. Jeg var 15 år gammel, da far fik stilling i banken i Grenaa og vi flyttede dertil.

*Fortalt til og skrevet af Vilfred Friborg Hansen 2010 til "Folk og Liv 2010", Boggalleriet Rønede 2010, hvor artiklen i sin helhed med billeder kan læses. Fås hos Trangbæk Bøger, Rønede.*